

TROSKA I ODPOWIEDZIALNOŚĆ

PRACE DEDYKOWANE DOKTOROWI

ADAMOWI ŻAKOWI SJ

Z OKAZJI 75-LECIA URODZIN

REDAKCJA

KRZYSZTOF BIEL SJ

JACEK POZNAŃSKI SJ

ANNA SEREDYŃSKA

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu Ignatianum w Krakowie

KRAKÓW 2026

CARE AND RESPONSIBILITY

PAPERS DEDICATED TO DR.

ADAM ŻAK S.J.

ON THE OCCASION OF HIS 75TH BIRTHDAY

EDITED BY

KRZYSZTOF BIEL S.J.

JACEK POZNAŃSKI S.J.

ANNA SEREDYŃSKA

IGNATIANUM UNIVERSITY PRESS

CRACOW 2026

SPIS TREŚCI

Od Redaktorów

13

Listy gratulacyjne

19

Tabula Gratulatoria

26

CZĘŚĆ I

ADAM ŻAK SJ: KAPŁAN, FILOZOF, CZŁOWIEK EWANGELII

Biografia

31

Biography

36

Bibliografia publikacji Adama Żaka SJ

41

„Przyćmiony blask Ewangelii”.

Rozmowa Małgorzaty Terlikowskiej z Adamem Żakiem SJ

59

Anna Seredyńska

(Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)

Troska o słabszych, pokrzywdzonych i bezradnych w wypowiedziach publicznych o. Adama Żaka SJ

75

CZĘŚĆ II

ARTYKUŁY DEDYKOWANE DOKTOROWI ADAMOWI ŻAKOWI SJ

Bogdan de Barbaro

*Dziewięć okoliczności mających wpływ na jakość rozmowy.
Refleksje terapeuty rodzin i par*

111

Peter Beer, Hans Zollner

(Päpstliche Universität Gregoriana in Rom)

Safeguarding aus interkultureller Perspektive. Herausforderungen und Chancen

123

Sławomir Nowotny

(Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC)

Safeguarding – kultura czy kodeksy

141

Krzysztof Biel

(Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)

*Wykorzystywanie seksualne dzieci w Kościele. Od sprawiedliwości
naprawczej do sprawiedliwości transformatywnej*

161

Wojciech Bojanowski

(Szkoła Doktorska Uniwersytetu Ignatianum w Krakowie)

*Centrum Ochrony Dziecka przy Uniwersytecie Ignatianum
w Krakowie. Powstanie i rozwój*

177

Józef Bremer

(Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)

Franz Rosenzweig i Ludwig Wittgenstein o milczeniu

209

Aleksandra Brzemia-Bonarek

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

*Sposób postępowania wikariusza sądu w sytuacji wytyknięcia informacji
o przestępstwie wykorzystania seksualnego w pozwie o stwierdzenie
nieważności małżeństwa*

231

Jan Dohnalik

(Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie)

*Konieczność rozpoznania i uznania praw pokrzywdzonego
w kanonicznym postępowaniu karnym*

257

Annemarie Franke

*Freya von Moltke und Ewa Unger. Eine ungewöhnliche Freundschaft
im Einsatz für das Neue Kreisau*

275

Robert Grzywacz

(Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)

*Ambivalentna seksualność a podatność na zranienie – przyczynek
do filozofii ludzkiej seksualności*

291

Michał Królikowski

(Uniwersytet Warszawski)

Prawda, przemiana i lęk

311

Ewa Kusz

(Centrum Ochrony Dziecka UIK)

*Zarządzanie ryzykiem w systemie ochrony dzieci i dorosłych
podatnych na zranienie w Kościele w Polsce*

325

Piotr Majer

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

*Przyjmowanie do seminarium duchownego kandydatów opuszczających
inne seminarium. Perspektywa kanonicznoprawna*

345

Jacek Prusak

(Uniwersytet Ignatianum w Krakowie)

Co i jak bardzo boli w duszy osoby wykorzystanej seksualnie w Kościele

375

Piotr Studnicki

(Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie)

*„Największe nieszczęście Kościoła”. Analiza dyskursu papieża Franciszka
na temat klerykalizmu*

397

Hanna Suchocka

(Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

*Kilka refleksji na temat Papieskiej Komisji ds. Ochrony Młodości
z perspektywy 11 lat od jej powołania*

427

Błażej Kmieciak

(Akademia Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie)

*Kościelne konteksty w działaniach tzw. „Państwowej Komisji ds. Pedofilii”.
Wybrane uwagi i refleksje*

445

Paweł Wiliński

(Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu)

*Obowiązek zawiadomienia o podejrzeniu popełnienia przestępstwa
wykorzystania seksualnego dziecka. Między potrzebą ochrony dziecka
a domniemaniami niewinności*

471

CONTENTS

Editors' Preface

13

Congratulatory Letters

19

Tabula Gratulatoria

26

PART I

ADAM ŻAK S.J.: PRIEST, PHILOSOPHER, MAN OF THE GOSPEL

Biography

36

Bibliography of the Writings of Adam Żak S.J.

41

"The Dim Brilliance of the Gospel":

Interview of Małgorzata Terlikowska with Adam Żak S.J.

59

Anna Seredyńska

(Ignatianum University in Cracow)

*Care for the Weak, the Wronged and the Helpless in the Public Statements
of Fr. Adam Żak S.J.*

75

PART II

PAPERS DEDICATED TO DOCTOR ADAM ŻAK S.J.

Bogdan de Barbaro

*Nine Circumstances Affecting the Quality of Conversation: Reflections
of a Family and Couples Therapist*

111

Peter Beer, Hans Zollner

(Pontifical Gregorian University, Rome)

Safeguarding from an Intercultural Perspective: Challenges and Opportunities

123

Sławomir Nowotny

(Institute for Catholic Church Statistics)

Safeguarding – Culture or Codes

141

Krzysztof Biel

(Ignatianum University in Cracow)

*Child Sexual Abuse in the Church: From Restorative Justice
to Transformative Justice*

161

Wojciech Bojanowski

(Doctoral School of the Ignatianum University in Cracow)

*Child Protection Center at the Ignatianum University in Cracow:
Establishment and Development*

177

Józef Bremer

(Ignatianum University in Cracow)

Franz Rosenzweig and Ludwig Wittgenstein on Silence

209

Aleksandra Brzemia-Bonarek

(The Pontifical University of John Paul II in Cracow)

*The Procedure That to be Followed by a Judicial Vicar When Information
about a Sexua Offence Comes to Light in a Petition for Matrimonial Nullity
Case in the Catholic Church*

231

Jan Dohnalik

(The Cardinal Stefan Wyszyński University in Warsaw)

*Necessity to Recognize the Rights of Victims in Canonical
Criminal Proceedings*

257

Annemarie Franke

*Freya von Moltke and Ewa Unger: An Unusual Friendship in the Service
of the New Kreisau*

275

Robert Grzywacz

(Ignatianum University in Cracow)

*Ambivalent Sexuality and Vulnerability: A Contribution to the Philosophy
of Human Sexuality*

291

Michał Królikowski

(University of Warsaw)

Truth, Change and Fear

311

Ewa Kusz

(Child Protection Center at Ignatianum University in Cracow)

*Risk Management in the Child and Vulnerable Adults Protection System
in the Church in Poland*

325

Piotr Majer

(The Pontifical University of John Paul II in Cracow)

*Admission to the Seminary of Candidates Who Have Left Another Seminary:
A Canon Law Perspective*

345

Jacek Prusak

(Ignatianum University in Cracow)

What and How Much Hurts in the Soul of a Person Sexually Abused in Church

375

Piotr Studnicki

(The Pontifical University of John Paul II in Cracow)

*“The Greatest Misfortune of the Church”: Analysis of Pope Francis’ Discourse
on Clericalism*

397

Hanna Suchocka

(Adam Mickiewicz University, Poznań)

*Some Reflections on the Pontifical Commission for the Protection of Minors
from the Perspective of 11 Years from Its Establishment*

427

Błażej Kmicciak

(The Maria Grzegorzewska University, Warsaw)

*Church Contexts in the Activities of the So-Called “State Commission
for Pedophilia”: Selected Comments and Reflections*

445

Paweł Wiliński

(Adam Mickiewicz University, Poznań)

*The Obligation to Report a Suspected Crime of Child Sexual Abuse: Between
the Need to Protect the Child and the Presumption of Innocence*

471

OD REDAKTORÓW

Księga jubileuszowa, którą oddajemy do rąk Czytelnika, nosi tytuł *Troska i odpowiedzialność* – słowa, które w sposób szczególny oddają duchowy i intelektualny rys życia oraz działalności Ojca Adama Żaka SJ. Niniejszy tom jest nie tylko wyrazem wdzięczności wobec Jubilata, ale również próbą refleksji nad przesłaniem, które niesie jego praca naukowa, pedagogiczna i duszpasterska – przesłaniem zakorzenionym w 500-letniej tradycji ignacjańskiej i jezuickiej, a jednocześnie głęboko aktualnym i uważnym wobec wyzwań współczesności.

Ojciec Adam Żak należy do tych myślicieli i duszpasterzy, którzy konsekwentnie przypominają, że autentyczna myśl filozoficzna i teologiczna rodzi się z troski – troski o prawdę, o człowieka i o dobro wspólne. Jako filozof i wykładowca potrafił połączyć wymagającą dyscyplinę intelektualną z wrażliwością duchową, ukazując, że poznanie rozumowe nie jest przeciwieństwem wiary, lecz jej niezbędnym towarzyszem. W swoich wykładach i publikacjach zachęcał do myślenia krytycznego, do odwagi stawiania pytań, ale też do pokory wobec Tajemnicy. W ten sposób kształtował postawy ludzi, dla których poznanie świata i człowieka nie jest jedynie ćwiczeniem intelektu, lecz jest wyrazem odpowiedzialności za dar rozumu.

W działalności Ojca Żaka uderza stała gotowość do dialogu – zarówno w przestrzeni akademickiej, jak i eklezjalnej. Jego zaangażowanie w budowanie mostów między nauką a wiarą, między Kościołem a społeczeństwem, między różnymi środowiskami światopoglądowymi i kulturowymi, wypływa z przekonania, że dialog jest formą troski: troski o wspólnotę, o drugiego człowieka, o prawdę, która nigdy nie jest własnością jednej strony. W tym sensie działalność Ojca Żaka stanowi realizację klasycznego ideału filozofa w służbie dobra wspólnego – człowieka, który myśli, aby lepiej służyć.

Szczególne miejsce w jego biografii zajmuje działalność na rzecz ochrony małoletnich i rozwoju systemu prewencji wykorzystywania seksualnego w Kościele. Jako założyciel i wieloletni dyrektor Centrum Ochrony Dziecka przy Uniwersytecie Ignatianum w Krakowie, Ojciec

Żak odegrał pionierską rolę w kształtowaniu standardów edukacji, formacji i odpowiedzialności w tej dziedzinie. Jego praca łączy wymiar naukowy i moralny – refleksję nad mechanizmami krzywdy z konkretnym działaniem na rzecz tych, którzy najbardziej potrzebują ochrony i wsparcia.

W tym obszarze jego postawa staje się szczególnie wymowna wobec słów Dietricha Bonhoeffera:

Milczenie w obliczu zła samo w sobie jest złem: Bóg nie zostawi nas bez winy. Nie mówić to mówić. Nie działać znacząco działać.

Bonhoefferowska maksyma, przywoływana w różnych kontekstach historycznych, w działalności Ojca Żaka nabiera szczególnej mocy i konkretności. Jego praca w obszarze prewencji, formacji i interwencji wobec zła wykorzystania seksualnego w Kościele jest świadectwem, że odpowiedzialność moralna nie może ograniczać się do refleksji, lecz musi przyjąć kształt działania. Ojciec Żak, kierując się odwagą i wiernością prawdzie, sprzeciwia się milczeniu, które utrwała krzywdę. W tym sensie jego postępowanie staje się praktyczną interpretacją myśli Bonhoeffera, że brak reakcji wobec zła jest formą współuczestnictwa w nim.

Praca ta, wymagająca zarówno kompetencji, jak i wewnętrznej siły, ujawnia fundamentalny rys duchowości i myślenia Ojca Żaka – troskę, rozumianą jako postawę czynną, odpowiedzialną i pełną empatii. Troska w jego ujęciu nie jest uczuciem, lecz kategorią etyczną i epistemologiczną: jest sposobem poznawania i działania. Oznacza wrażliwość na drugiego człowieka, na jego kruchość i cierpienie, ale także gotowość do podejmowania decyzji, które tę wrażliwość przekładają na konkretne czyny.

Ta sama troska przenika jego zaangażowanie w życie Towarzystwa Jezusowego, którego był i pozostaje wiernym synem. Pełniąc odpowiedzialne funkcje zakonne, Ojciec Żak nie tylko wspierał formację wspólbraci, lecz także inspirował ich do pogłębionej refleksji nad powołaniem i misją zakonu we współczesnym świecie. Jego praca wewnątrz wspólnoty zakonnej – tak jak jego działalność publiczna – jest znakiem odpowiedzialności za wspólnotę, za jej duchowy rozwój, wiarygodność i odnowę.

Księga jubileuszowa *Troska i odpowiedzialność* została podzielona na dwie zasadnicze części, które odzwierciedlają zarówno bogactwo życia i pracy Ojca Adama Żaka SJ, jak i różnorodność refleksji inspirowanych jego postawą.

Część pierwsza: Kapłan, filozof, człowiek Ewangelii

Pierwsza część tomu ma charakter wspomnieniowy i interpretacyjny. Zawiera teksty ukazujące postać Ojca Adama Żaka w perspektywie jego drogi duchowej, naukowej i wspólnotowej – jako kapłana, filozofa i świadka Ewangelii. W tej części autorzy przybliżają sylwetkę Jubilata jako człowieka głębokiej refleksji, modlitwy i czynu, którego działalność wpisuje się w szeroki nurt współczesnego myślenia o Kościele, prawdzie i odpowiedzialności.

Część druga: Artykuły dedykowane Ojcu Adamowi Żakowi SJ

Druga część ma charakter naukowy i eseistyczny. Zgromadzone w niej teksty – filozoficzne, teologiczne, psychologiczne, prawnicze i pastoralne – podejmują tematy bliskie refleksji Jubilata, a zarazem aktualne w kontekście jego działalności na rzecz kultury dialogu i ochrony godności człowieka.

Zebrane w niniejszym tomie teksty stanowią zatem nie tylko hołd dla osoby Jubilata, ale także naukowe i duchowe świadectwo jego myślenia. Autorzy – współpracownicy, uczniowie i przyjaciele – podejmują w nich tematy, które są bliskie jego refleksji: relację między wiarą a rozumem, między wolnością a odpowiedzialnością, między troską a sprawiedliwością. Wszystkie te wątki spletają się w ideę, która stanowi oś jego życia i pracy – ideę troski i odpowiedzialności jako dwóch nierozdzielnych wymiarów ludzkiego istnienia.

W tym sensie niniejsza księga jest nie tylko pamiątką jubileuszu, lecz także zaproszeniem do dalszej refleksji nad przesłaniem, które Ojciec Żak swoim życiem i działalnością wciąż przekazuje: że wierność prawdzie domaga się odwagi działania, a troska o drugiego człowieka jest najgłębszym wymiarem miłości Boga.

Redaktorzy naukowci pragną bardzo serdecznie podziękować Pani dr Jolancie Koszteyn za wszechstronne wsparcie i niezwykle kompetentną pomoc przy wstępnym opracowaniu redakcyjnym tekstów, a także wnikliwe opracowanie bibliografii ojca Żaka.

Dr Krzysztof Biel SJ

Dr Jacek Poznański SJ

Dr hab. Anna Seredyńska, prof. UIK

ADAM ŹAK SJ

Fot. PAP/Jacek Bednarczyk

Milczenie w obliczu zła samo w sobie jest złem: Bóg nie zostawi nas bez winy. Nie mówić to mówić. Nie działać znaczy działać.

Schweigen im Angesicht des Bösen ist selbst Böse. Gott wird uns nicht als Schuldlos betrachten. Nicht zu sprechen ist sprechen. Nicht zu handeln ist Handeln.

(Dietrich Bonhoeffer)

Testem moralności społeczeństwa jest to, co robi ono dla swoich dzieci.

Die Moral einer Gesellschaft zeigt sich in dem, was sie für ihre Kinder tut.

(Dietrich Bonhoeffer)